

“De vil jo helst at
du skal være fri.”

**EN UNDERSØKELSE AV UNGE DOMFELTES
OPPLEVELSER AV SAMFUNNSSTRAFF.**

Av:

Lene Bakker, Trine Frimannslund, Johanna Jensen Helgeland,
Christina Fjæren Neteland, Mia Tordhol Stensby og
Christian Andres Palacios Haugestad

Sammendrag for oppdragsgiver

Det er mangel på forskningsbasert kunnskap om hvordan unge domfelte opplever samfunnsstraff. Samfunnspsykologi kan bidra til økt forståelse av relasjonelle og samfunnsmessige mekanismer i forbindelse med samfunnsstraffen. Vi undersøker i denne studien unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff ut fra et samfunnspsykologisk ståsted.

Metode

Vi gjennomførte en kvalitativ studie bestående av seks semistrukturerte intervjuer med enkeltpersoner. Deltakerne var unge domfelte i alderen 18-25 år som hadde samtykket til å bli med i studien. For å analysere datamaterialet benyttet vi refleksiv tematisk.

Resultater

Vi konstruerte fire temaer; *Samfunnsstraff som en «reality check»* omhandler deltakernes beskrivelser av en større bevisstgjøring rundt hva kriminalitet kan lede til og en realisasjon om at dette ikke er slik de ønsker å ha det i fremtiden. Temaet *Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon* fanger deltakeres beskrivelser om at flere tiltak, som blant annet kurs, har gitt høyere selvinnsikt og forståelse av egen væremåte. Tiltak i samfunnsstraffen som var sentrert rundt kontakt med andre mennesker opplevdes som spesielt meningsfulle. Temaet *“Jeg er ikke bare et tall for dem”* fanger deltakernes beskrivelser av saksbehandlerne som noen som vil dem deres beste, som ser og hører den enkelte og fungerer som støttespiller, rådgiver eller lærer ut ifra hva nettopp de har behov for. Temaet *Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet* omhandler opplevelsen av å føle seg respektert som en avgjørende faktor for tillit og positive holdninger til både Friomsorgen og andre offentlige instanser som rettsvesen og politi.

Konklusjon og anbefalinger for praksis

Basert på innholdet i disse temaene kan vi konkludere med at de domfelte rapporterer å ha en svært god opplevelse med Friomsorgen og innholdet i samfunnsstraffen. Det blir spesielt trukket frem som positivt at saksbehandler ser enkeltmennesket og at opplegget i samfunnsstraffen blir tilpasset til hver enkeltes ønske. Vi setter imidlertid spørsmålstegn ved om det er utelukkende positivt at opplegget i så stor grad blir tilpasset etter ønske. Intervjuene våre tyder blant annet på at arbeid med mennesker kan oppleves spesielt meningsfylt. Dette reiser spørsmål om det er behov for en økt prioritering av slike aktiviteter, selv om det ikke er et uttrykt ønske fra de domfelte.

Abstrakt

Unge voksne mellom 18 og 24 år står for flest lovbrudd og det mangler samfunnspsykologisk kunnskap om alternative straffereaksjoner spesielt når det gjelder denne gruppen. Målet for dette forskningsprosjektet var derfor å generere kunnskap om hvordan unge domfelte opplever samfunnsstraff. Dette ble gjort gjennom seks semistrukturerte intervjuer med enkeltpersoner, etterfulgt av en refleksiv tematisk analyse av dataene. Funnene ble oppsummert i fire hovedtemaer: *Samfunnsstraff som en «reality check»*, *Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon*, *«Jeg er ikke bare et tall for dem»* og *Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet*. Basert på innholdet i disse temaene kan vi konkludere med at de domfelte rapporterer å ha en svært god opplevelse med Friomsorgen og opplegget rundt samfunnsstraffen. Respekt er et viktig nøkkelord for dette, og styrer i stor grad de domfeltes syn også på andre instanser i samfunnet. Vi setter imidlertid spørsmålsteget ved om det i noen tilfeller kan være fordelaktig om opplegget i samfunnsstraffen ikke blir styrt av ønske i like stor grad. Vi ser blant annet at samfunnsnyttig tjeneste i samhandling med andre mennesker gir muligheter til å bidra og å bli verdsatt.

Nøkkelord: Unge domfelte, samfunnsstraff, mattering, identitet, samfunnspsykologi

“De vil jo helst at du skal være fri.”**- En undersøkelse av unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff.**

Unge voksne mellom 18 og 24 år er det alderssegmentet i befolkningen som står for flest lovbrudd (Statistisk sentralbyrå, 2020). Antall lovbrudd i aldersgruppa 15 -17 år har de siste årene vært økende. I hovedsak straffes sjeldent unge under 18 år med fengsel (Aase et al., 2020). Alder tas hensyn til også for “eldre” unge i forbindelse med straffe idømming, og ungdom og unge voksne kan i større grad dømmes til samfunnsstraff selv ved alvorligere lovbrudd (Kriminalomsorgen, u.å. a; Straffeloven, 2005, § 48).

Samfunnsstraff kan sies å ha en kriminalforebyggende effekt. 40% av dem som er siktet for en forbrytelse blir siktet for en ny forbrytelse to år etter første siktelse (Andersen & Skarøhamar, 2013). Til sammenligning har 20% av de som er idømt samfunnsstraff tilbakefall innen to år (Kristoffersen & Iversen, 2018). Det trengs kunnskap om hvordan alternative straffereaksjoner og oppfølging kan virke inn på å bekjempe kriminalitet hos unge spesielt (Aase et al., 2020).

Tiltakene i samfunnsstraff er ment å være til nytte for den domfelte selv på ulike plan. Tidligere undersøkelser viser at flertallet av de domfelte syntes at samfunnsstraffens tiltak har vært nyttige, at det samfunnsnyttige arbeidet har ledet til gode samtaler og at de har møtt respekt der de har utført arbeidet (Bruer, 2014; 2016). Undersøkelsene tok for seg domfelte som gjennomførte samfunnsstraff generelt, men det kan hende erfaringer med samfunnsstraffens tiltak er forskjellig i ulike alderskategorier. Dette reiser spørsmål ved hvorvidt unge domfeltes erfaringer skiller seg fra eldre domfeltes opplevelser av samfunnsstraff. Kriminalomsorgen (2021) etterspør kunnskap spesielt angående unge domfelte.

Unge som begår kriminalitet står ofte i flere utfordringer (Kriminalomsorgen, 2021). For å sikre endringer i livet til de unge er det ifølge Kriminalomsorgen (2021) derfor særlig viktig at gjennomføringen av straffen er individuelt tilpasset. Det har blitt poengtert at det i arbeidet med friomsorg og samfunnsstraff er et behov for økt forståelse og verktøy i forbindelse med relasjonelle, sosiale og samfunnsmessige forhold (Bruer, 2014; Robinson & Raynor, 2006). Det kan i så måte være relevant å undersøke samfunnsstraff ut fra et samfunnspsykologisk perspektiv, der individet og kontekstene det er del av anses som i gjensidig påvirkning med hverandre (Reimer et al., 2020). Foregående undersøkelser angående domfeltes vurderinger av samfunnsstraff (Bruer, 2014; 2016) har hatt en kvantitativ tilnærming. En kvalitativ innfallsvinkel gir en mulighet til å gå dypere inn i den enkeltes erfaringer (Willig, 2013). Å utforske unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff ut fra et

samfunnspsykologisk perspektiv og med en kvalitativ tilnærming kan således være særlig spennende.

Samfunnsstraff for unge og Friomsorgen

I 2021 ble det idømt totalt 43 396 straffereaksjoner for ungdom og unge voksne mellom 15 og 24 år (Statistisk sentralbyrå, 2022). Av disse ble 729 personer i samme alderskategori idømt samfunnsstraff. Samfunnsstraff kan benyttes for lovbrudd hvor alternativet kunne gitt en fengselsstraff på opptil et år (Straffeloven, 2005, § 48). Samfunnsstraff benyttes i hovedsak i forbindelse med mindre alvorlig kriminalitet eller i tilfeller der lovbruddet er vedkommendes første, men også alder gis høy relevans når dom skal fastsettes (Kriminalomsorgen, u.å. a). Yngre som har begått mer alvorlige lovbrudd kan derfor idømmes samfunnsstraff.

Samfunnsstraff er en reaksjon på lovbrudd, som snarere enn å være frihetsberøvende slik som fengsel, er frihetsbegrensende (Kriminalomsorgen, u.å. a). Dette gjør at det ikke blir et opphold i den domfeltes utdanning eller arbeid, eller brudd i den domfeltes liv ellers (Kriminalomsorgen u. å. d). Samfunnsstraff gir en begrensning i den domfeltes frihet da domfelte må bruke fritiden sin til gjennomføring av straffen (Kriminalomsorgen, u.å. a). Én time samfunnsstraff er i hovedtrekk likestilt med et døgn i fengsel. Minimum idømt lengde på samfunnsstraff er 30 timer og maksimum 420 timer (Straffeloven, 2005, § 49). Det fastsettes videre en gjennomføringstid for straffen, og denne skal i hovedsak ikke være lengre enn et år. Om domfelte ikke følger reglene i forbindelse med straffen, kan samfunnsstraff bli erstattet med fengsel (Straffeloven, 2005, § 52).

Samfunnsstraffen består av samfunnsnyttig tjeneste og ulike tiltak i ledd mot å forhindre gjentagelse av kriminalitet (Kriminalomsorgen, u.å. d). Samfunnsnyttig tjeneste, som står for brorparten av samfunnsstraffen, innebærer i stor grad å gjennomføre ulike, ulønnede, aktiviteter hos sosiale institusjoner, frivillige organisasjoner eller hos offentlige institusjoner. I denne delen av samfunnsstraffen er den domfelte ment å gjøre noe nyttig for fellesskapet, og således kunne gjøre opp for seg eller gi tilbake til samfunnet. Dette til forskjell fra i en fengselsstraff. Den delen av samfunnsstraffen som er ment å forhindre fremtidig kriminalitet hos den domfelte kan bestå av et ulikt knippe tiltak, eksempelvis mekling i konfliktrådet, kurs eller programmer, individuelle samtaler og behandling (Kriminalomsorgen, u.å. d). Kursene og de individuelle samtalene er henholdsvis ment å fremme innsikt og kunnskap hos den enkelte og gi den domfelte mulighet til å finne frem til hva som kan fungere risikoreduserende for å unngå fremtidig kriminalitet (Kriminalomsorgen., u.å. a).

Kriminalomsorgen er en statlig etat som skal påse gjennomføring av straffereaksjoner i Norge (Kriminalomsorgen u.å. b). Konfliktrådet har et spesielt ansvar for unge i konflikt med loven, og gjennomfører de strafferettslige reaksjonene mekling i konfliktråd, oppfølging i konfliktråd, ungdomsoppfølging og ungdomsstraff (Konfliktrådet, u.å.), og under Kriminalomsorgen har Friomsorgen ansvar for gjennomføring av samfunnsstraff (Storvik, 2023). Den domfelte får oppnevnt en kontaktperson, en saksbehandler, ved friomsorgskontoret i den regionen de bor som skal følge dem opp i gjennomføringen av samfunnsstraffen. Oslo friomsorgskontor har en egen avdeling som følger opp unge domfelte mellom 15 og 25 år (Kriminalomsorgen, u. å. c). I den forbindelse samarbeider kontoret med andre statlige eller kommunale aktører og frivillige organisasjoner, slik som voksenopplæringen, konfliktrådet og frivillighetsentraler. Et forskningssamarbeid som setter søkelyset på unge domfelte, samfunnsstraffen og det tverrsektorielle samarbeidet om denne tematikken er inngått mellom Oslo friomsorgskontor, Samfunnsstiftelsen Ungdom mot Vold (UmV) og Psykologisk Institutt (PSI) ved Universitetet i Oslo (UiO). Den inneværende studien inngår i dette samarbeidet.

Teoretisk rammeverk

Skal straffegjennomføring i samfunnet fungere rehabiliterende må tiltak og gjennomføring ikke kun ha i mente å endre den enkelte domfeltes handlingsmønster, fokus bør også ligge på sosiale ressurser og sosial integrering (Bruer, 2014; Robinson & Raynor, 2006). Ulike relasjonelle, sosiale og samfunnsmessige aspekter i sammenheng med samfunnsstraff fremstår derfor som viktige. Det er videre naturlig å anta at tiltak som er ment individuelt atferdsendrende ikke bør sees på løsrevet fra sosiale og samfunnsmessige forhold som den domfelte ellers er del av. Vi benytter derfor i denne studien “community psychology,” eller samfunnspsykologi, som teoretisk rammeverk.

Samfunnspsykologi ser på mennesker og kontekster i sammenheng (Reimer et al., 2020). En anser at mennesker og de ulike sosiale systemene de befinner seg i har gjensidig påvirkning på hverandre. Ifølge Bronfenbrenners økologiske modell (1977; 1986) skjer utvikling i individet i et felles påvirkningsforhold mellom trekk ved individet og ulike nivåer av sosiale systemer det omgir seg med. Være seg mikrosystemet, som innbefatter mennesker en er i direkte sosial interaksjon med, i denne sammenheng eksempelvis saksbehandler hos Friomsorgen, til makrosystemet som innbefatter blant annet politiske føringer og dermed lovverket, samt normer og ideologiske aspekter i samfunnet som kan ha påvirkning på synet på kriminalitet og straff. For å få en utvidet forståelse av mennesker må en således ha et økologisk eller helhetlig blikk på mennesket og de ulike nivåer av sosiale systemene det

omgir seg med (Reimer et al., 2020). Ut ifra et slikt perspektiv vil det være relevant å se på hva slags sosiale relasjoner samfunnsstraffen inngir, samfunnssystemets mulige påvirkningskraft ellers, og opplevelser og betydninger av disse for de unge domfelte.

Sosiale maktforhold står sentralt i samfunnspsykologien (Reimer et al., 2020). Dette både i sammenheng med hvordan ubalanser i sosial makt kan lede til sosiale problemer, men også hvordan det kan forbedres og lede til “empowerment”, forstått som prosesser hvor individer, grupper eller samfunn oppnår større kontroll over faktorer som påvirker dem. Atferd som for noen kan virke utilstrekkelig, feilaktig eller forstyrret, eksempelvis kriminelle handlinger, ses ikke nødvendigvis på som utslag av tilpasningsudyktighet, men mer som forsøk på å tilpasse seg på best mulig måte til vilkår som er belastende eller undertrykkende. Fra et samfunnspsykologisk perspektiv anser vi således at årsaker til å bli domfelt ikke kun ligger i trekk ved individet, men snarere også er påvirket av sosiale og samfunnsmessige forhold. Fokuset på eksisterende styrker i mennesket og i samfunnet, heller enn på disse sine svakheter, samt utvikling av nye evner og muligheter står sentralt i samfunnspsykologien (Reimer et al., 2020). Ut ifra et slikt ståsted kan det ses på som relevant at samfunnsstraffens innhold og gjennomføring legger til rette for at domfelte får økt kontroll over omstendigheter som påvirker dem, at egenskaper de innehar blir benyttet og satt pris på, samt bidrar til læring for fremtiden.

Samfunnspsykologien legger til grunn at mennesker vet best hva de selv har behov for (Reimer et al., 2020). Aktiv deltagelse og selvbestemmelsesrett ansees således som særlig viktig. I denne forbindelse påpekes det i Kriminalomsorgens fagstrategi (2021) at innholdet i samfunnsstraffen skal legges opp i samarbeid med den unge domfelte. Videre bemerkes det at ansatte i Kriminalomsorgen skal oppmuntre unge domfelte til å ta i bruk egne ressurser og være aktive pådrivere for endring i eget liv. Det å ha råderett over eget liv, oppleve at en er god i noe og at en har støttende og meningsfulle relasjoner rundt seg er nøkler til selvbestemmelsesrett (Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Selvbestemmelsesrett kan videre ses på som en viktig bestanddel i det å bidra eller kunne gjøre en forskjell.

«Mattering,» eller kombinasjonen av det å oppleve at en har noe å bidra med eller gjør en forskjell og det å føle seg verdsatt av sine omgivelser, altså det “å bety noe” i utvidet forstand, er et grunnleggende psykologisk behov for å leve sunne og godt liv, både som individ og som et fellesskap (Prilleltensky, 2020). Å føle seg verdsatt kan forklares som det å bli respektert og satt pris på. Rettferdighet, respekt for mangfold, inkludering og behovet for tilhørighet er størrelser som er viktig for følelsen av verdsettelse. Utover selvbestemmelsesrett er opplevelsen av det å kunne bidra knyttet til empowerment og troen på egen mestringsevne.

Mattering er en gjensidig og kontinuerlig prosess mellom individ og fellesskap hvorav et utgangspunkt er å innledningsvis styrke individets sosiale og menneskelige kapital, som igjen kan føre til at individet kan bidra eller gjøre en forskjell i fellesskapet (Reimer et al., 2020). Ifølge Prilleltensky & Prilleltensky (2021), ligger både kilder til, og mottakere av, verdsettelse i selvet, i relasjoner, i arbeid og i fellesskapet.

“Å bety noe” er spesielt essensielt for tenåringer under utvikling (Prilleltensky, 2020). Når opplevelsen av å bety noe er tilstrekkelig møtt blant tenåringer, gjør de det bedre på skolen og deltar i større grad i fellesskapet. På den andre siden vil tenåringer frarøvet muligheten til å føle at en betyr noe, ha høyere risiko blant annet for å begå lovbrudd. Den ujevne fordelingen av “mattering” i samfunnet har ofte et todelt utfall hos unge i møte med å ikke “bety” noe: antisosiale og selvdestruktive atferder (Prilleltensky, 2020). Unge domfelte representerer sådan en sårbar gruppe, hvorav atferden ofte skyldes at grunnleggende psykososiale behov ikke møtes tilstrekkelig.

I sammenheng med det å føle at en betyr noe, kan de unge domfeltes lovbrudd ses på som trusler mot fellesskapets gode, og potensielt som et resultat av manglende verdsettelse av individet. Den kriminelle handlingen kan kanskje dermed forstås som å minske individets sosiale og menneskelige kapital i samfunnet som helhet. Samfunnsstraffen, i kontrast til lovbruddet, kan mulig fungere som en gjensidig prosess av det å oppleve å bli verdsatt av sine omgivelser og det å bidra. Delen av samfunnsstraffen der domfelte skal gjennomføre ulønnet arbeid er ment som at den unge domfelte skal gi tilbake til samfunnet. Heri ligger, sett ut ifra begrepet “mattering”, kanskje en mulighet for den domfelte til å bidra og gjøre en forskjell, samtidig som elementer i samfunnsstraffen kan konstituere kilder til verdsettelse for den domfelte. Robinson og Raynor (2006) beskriver i denne sammenheng at det å gjøre opp for seg kan bidra til at domfelte i større grad blir integrert i samfunnet, samtidig som de aktivt deltar i oppgaver som gir dem nyttige ferdigheter. Dette kan videre muliggjøre at både den domfelte selv, og andre, ser på den domfelte som en verdsatt ressurs som kan bidra med noe verdifullt i samfunnet. Om det fungerer slik vil antagelig avhenge av om den domfelte opplever tillit, tilhørighet og respekt, blant annet fra saksbehandler, arbeidssted og fellesskapet. Mattering og dets relasjon til unge domfeltes opplevelse av samfunnsstraffen er, etter vår oppfatning, ikke undersøkt. Med dette som bakteppe er det overordnede forskningsspørsmålet for studien: *Hvordan opplever unge domfelte samfunnsstraff?*

Underspørsmål er: *Hvordan opplever unge domfelte medvirkning, oppfølging og relasjon til deres kontaktperson / saksbehandler hos Friomsorgen under straffegjennomføring? Hvordan opplever unge domfelte samfunnsstraff i forbindelse med mestring, det “å bety noe”, og egne*

framtidssikter? Hvordan opplever unge domfelte tilhørighet, inkludering og tillit til myndigheter og samfunnet?

Metode og gjennomføring

Kvalitativ metode er særlig passende når en vil frembringe kunnskap om hvordan mennesker opplever og forstår verden, eller kontekster de befinner seg i, og ulike hendelser i livet (Willig, 2013). Da vi søker å få en forståelse av unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff, med utgangspunkt i et samfunnspsykologisk ståsted som ser på mennesker i kontekst (Reimer et al., 2020), mener vi således at en kvalitativ tilnærming er godt egnet til studien. Vi benyttet semistrukturerte, individuelle intervjuer for å samle inn data. I semistrukturerte intervjuer tar en utgangspunkt i en intervjuguide som legger opp til et utgangspunkt av spesifikke emner en ønsker å snakke med og få deltakernes perspektiver på, men spørsmålene justeres etter hva som dukker opp i samtalen med deltaker (Smith & Osborn, 2015; Willig, 2013). Dette muliggjør, til forskjell fra i et strukturert intervju, at deltaker kan bringe opp emner om tematikken som vi ikke hadde tenkt på, og at intervjuer kan følge opp ulike aspekter som opptar deltakeren spesielt. På den måten blir det større rom for deltakerne til å sette ord på hva som er viktig for dem i forbindelse med opplevelsen av samfunnsstraffen. Da tematikken for studien kan oppleves sensitiv for deltakerne, valgte vi å benytte individuelle intervjuer fremfor fokusgruppeintervju i innsamlingen av data.

Utvalgsriterier, rekruttering og deltagere

Utvalgsriteriene for studien var unge domfelte mellom 15- 25 år som gjennomfører eller har gjennomført samfunnsstraff. Rekruttering av deltakere foregikk med hjelp fra saksbehandlere ved Oslo friomsorgskontor, samt ved at vi presenterte studien på kurs for unge domfelte i regi av Ungdom mot Vold. Unge domfelte som ytret interesse for å bli med i studien ble gitt et informasjonsskriv som forklarte forskningsprosjektet og spesifiserte deres rettigheter, slik som at deltakelse er frivillig, anonymitet og mulighet for å trekke seg underveis og etter intervjuet (se vedlegg 1).

Utvalget ble til slutt bestående av seks unge domfelte, alle over 18 år og menn. Fire var kommet et godt stykke ute i, eller snart ferdig med, gjennomføringen av samfunnsstraffen. To hadde så vidt begynt. For å ivareta deltakernes anonymitet på best mulig måte, beskriver vi ikke ytterligere deltakerkarakteristika.

Etiske hensyn

Da studien gjelder domfelte, som innebærer sensitiv personlig informasjon, er det særlig viktig å påse at behandling og lagring av data følger en datahåndteringsplan i henhold til en datalagringskategori som ivaretar dette. Studien er godkjent av SIKT -

Kunnskapssektorens tjenesteleverandør (Referansenummer 236889), samt av den Interne Forskningsetiske Komite ved Psykologisk Institutt, Universitet i Oslo (Referansenummer 25890926).

Intervjusituasjonen er en enveisdialog som styres av intervjuer for å få tak på det intervjuer er interessert i, og hvor intervjuer søker å oppnå en god rapport for at deltaker skal åpne seg (Brinkmann & Kvale, 2005). En god rapport kan bli etisk utfordring hvis deltaker føler særlig tillit til intervjuer og åpner seg om noe de egentlig ikke ønsket å dele. Domfelte ble godskrevet en time samfunnsstraff som godtgjørelse for å delta på intervju. Det kan være at dette kan ha opplevdes som et press for å bli med på studien. I forkant av intervjuet gikk vi gjennom samtykkeskjema med informasjon om studien og deltakernes rettigheter sammen med deltakerne. Intervjuer forklarte da også muntlig hvordan intervjuet ville foregå, om konfidensialitet og om hva informert samtykke innebærer. Det var, basert på det ovennevnte, da særlig viktig for oss å sikre at deltakere tydelig forstod at de kunne trekke sitt samtykke når som helst, også i etterkant av intervjuet, og at det like fullt vil gjelde som en times samfunnsstraff. Deltakerne ble også forklart hvor de kunne henvende seg hvis de ønsket å trekke seg i etterkant.

Da vi ønsket å snakke om relasjonen domfelte har til saksbehandlere, har vi også innhentet samtykke fra saksbehandlerne. Ingen av deltakerne var under 18 år, så det var ikke behov for informasjonsbrev til, og samtykke fra, foresatt eller verge. Alle underskrevne samtykkeskjemaer har blitt oppbevart innelåst.

Fokus i studien er opplevelsen av selve samfunnsstraffen. Vi valgte således fra vår side ikke å gå inn på hva avstedkom straffen, da dette kanskje kunne oppleves belastende eller invaderende for deltakerne. Like fullt er det mulig at intervjuene kunne rippe opp i ting som oppleves vanskelig. Da deltakerne er unge og kanskje, som domfelte, i en sårbar situasjon, var det viktig for oss å påse at de ikke ble overlatt til seg selv hvis vanskelige refleksjoner skulle komme opp i intervjuene. Som del av intervjuprosedyren inkluderte vi derfor at vi ved behov ville sette deltaker i kontakt med saksbehandler i Friomsorgen, eller representanter fra Ungdom mot Vold om deltaker ikke ønsket å snakke med saksbehandler.

Kvalitativ forskning innebærer særlige etiske vurderinger fordi deltakernes personlige erfaringer gjennom forskningen kan komme ut i offentligheten (Brinkmann & Kvale, 2005). Da det er få deltagere i studien og disse er fra en spesifikk, begrenset gruppe, vil det være risiko for at de kan bli gjenkjent av andre i bestemte miljøer. Vi har derfor etterstrebet å utelate personidentifiserende informasjon og å benytte uidentifiserbare formuleringer eller omformuleringer i så stor grad som mulig for å sikre anonymitet. Saksbehandlere i

Friomsorgen som har god kunnskap om sine klienter, vil kanskje likevel kunne gjenkjenne disse selv om informasjonen er anonymisert. Saksbehandlere er i så måte selv underlagt konfidensialitetshensyn.

Intervju og transkripsjon

Intervjuer med deltakerne ble gjennomført i mars og april 2023. Det var én intervjuer til stede i hvert intervju. Det var forfatterne av rapporten, alle masterstudenter i kultur- og samfunnspsykologi ved Universitetet i Oslo, som foretok intervjuene. En av oss intervjuet to deltakere, de resterende fire intervjuet en deltaker hver. Intervjuene foregikk på et rolig møterom uten innsyn i Friomsorgens lokaler, og på ulike dager og tidspunkter. Deltakerne møtte således ikke på hverandre rett i forkant eller etterkant av intervju. Intervjuene hadde varighet på mellom 27 og 60 minutter og ble utført med utgangspunkt i intervjuguiden som er å finne som vedlegg 2.

Fem av intervjuene ble tatt opp på Nettskjema-diktafon (Universitetet i Oslo, 2023a), og sendt til Tjenester for Sensitive Data, en sikker og kryptert tjeneste. To mobiltelefoner ble benyttet, en som reserve. For å huske på og dermed kunne vende tilbake til ting deltagere sa underveis, skrev vi i tillegg ned stikkord for hånd. Til dette benyttet vi en liten notatbok eller lignende som vi hadde liggende i fanget, samt forsøkte å ha øyekontakt med deltakerne da vi skrev, i håp om at det skulle bli lite fokus på at vi noterte. En av deltakerne ønsket ikke å bli tatt opp på bånd. Fyldige notater ble isteden skrevet på laptop underveis i intervjuet.

Intervjuene som ble tatt opp på bånd ble først automatisk transkribert gjennom KI-tjenesten Whisper (Universitetet i Oslo, 2023b) i Tjenester for Sensitive Data for å omforme det fra audioform til tekstform. Tekstskriptene ble så rettet opp av den av oss som hadde gjennomført intervjuet slik at de samsvarte med audioversjonene. Intervjuet som ikke ble tatt opp på bånd ble transkribert fullstendig for hånd. Informasjon som ble ansett som personidentifiserende ble så anonymisert, og for å ivareta deltakernes anonymitet ble de tildelt pseudonym i form av et nummer, D1-D6. Transkribering og anonymisering ble gjort inne i Tjenester for Sensitive Data.

Analysemetode og epistemologi

Vi brukte refleksiv tematisk analyse som metode for å analysere data. En refleksiv tematisk analysemetode lar en utforske mønstre av mening på tvers av et datamateriale. (Braun & Clarke, 2006; 2019). Da vi ønsket å undersøke opplevelser av samfunnsstraff som gikk igjen og ble tillagt særlig betydning på tvers av deltakernes beskrivelser, mener vi at metoden er egnet for studien.

Refleksiv tematisk analyse er anvendbar i forbindelse med ulike ontologiske og epistemologiske ståsteder, derunder også forskningsparadigmer som søker å få tak i menneskers mer direkte synspunkter angående ulike fenomen (Braun & Clarke, 2021). Ontologi er betraktninger rundt hva som finnes der ute i verden, mens epistemologi beskjeftiger seg med hva en kan vite om verden og hvordan man kan få tak i denne kunnskapen (Willig, 2013). Denne studien er grunnet i et forskningsparadigme basert på en kritisk realistisk ontologi og en kontekstualistisk epistemologi. Dette forskningsparadigme anser at det er en bestemt virkelighet der ute, men at den oppleves forskjellig for ulike mennesker, farget blant annet av sosiale og kulturelle forhold (Clarke et al., 2015). Gjennom hva deltagerne sier i intervjuene kan vi få tilgang på deres tolkninger eller oppfatninger av noe. Vi ønsker at de unge domfeltes stemmer skal komme tydelig frem i studien. Det er deres opplevelser og vurderinger som er viktig å belyse. En induktiv og semantisk tilnærming som forsøker å holde seg så nært som mulig til meningen i data og deltagerens direkte uttalelser (Braun & Clarke, 2006; Clarke et al., 2015), ble derfor hovedsakelig vektlagt i analysen. Dataene må like fullt tolkes av oss for å få en forståelse av fenomenet vi undersøker. Med et kontekstuellt perspektiv anser vi at kunnskapen som kommer ut av studien vil være påvirket av våre sosiale og kulturelle posisjoner og ståsted (Clarke et al., 2015). Vi anerkjenner således at vår aktive involvering i forskningsprosessen, der under hvordan data kodes, hvilke tema vi konstruerer med mer, vil gjøre at deltakernes uttalelser like fullt fremstilles og diskuteres gjennom våre briller.

Dataanalyse

I analysen tok vi utgangspunkt i de seks stegene for tematisk analyse slik presentert av Braun og Clarke (2006) og Clarke et al. (2015). Vi ble godt kjent med datamaterialet i det intervjuet eller de intervjuene vi selv holdt og transkriberte, og noterte overordnede observasjoner da vi gikk igjennom det flere ganger. Vi kodet så egen-gjennomførte intervjuer. Kodene fungerte som merkelapper for det som fremstår som av særlig interesse i forbindelse med forskningsspørsmålene (Clark et al., 2015). Sammen gjorde vi oss deretter bedre kjent med datamaterialet i intervjuene de andre hadde gjennomført, før vi samlet gikk gjennom kodingen hver og en hadde gjort. Vi ordnet så i fellesskap kodene fra de ulike intervjuene inn under mulige temaer vi utviklet sammen. Deretter gjorde vi oss, hver for seg, igjen enda bedre kjent med datamaterialet samtidig som vi gjennomgikk det i sammenheng med de mulige temaene vi hadde laget. Vi kom så sammen frem til temaer, deltemaer og temanavn, og skrev om disse sammen.

Refleksivitet

I refleksiv tematisk analyse har forskeren en nøkkelrolle i kunnskapsproduksjonen, der forskerens subjektivitet og aktive deltagelse i forskningsprosessen står sentralt og ses på som en ressurs (Braun & Clarke, 2019). Våre ståsteder, antagelser og annet vi bringer inn i forskningsprosessen vil derfor nødvendigvis konstituerer bestanddeler i forskningen. Refleksivitet er prosessen med å reflektere over og tilkjennegi hvordan egne verdier, interesser, erfaringer, tilknytning til akademisk fagfelt og teoretisk bakgrunn nettopp påvirker forskningsprosessen (Willig, 2013).

Vi kommer inn i denne studien med et utenfra-perspektiv. Ingen av oss har selv gjennomført samfunnsstraff og vi hadde liten kjennskap til frihetsrelaterte straffer før vi tok fatt på prosjektet. Gjennom møter med Friomsorgen har vi fått informasjon om hva samfunnsstraff for unge domfelte innebærer. Da vi ikke kjente tematikken godt på forhånd, kan det være at vi i intervjuene spurte om aspekter rundt samfunnsstraffen som er mindre relevant. På den annen side kan det at vi ikke har utpreget innsikt i tematikken fra før gjøre at vi i mindre grad styres i en retning i studien. Videre er alle deltakerne i studien menn, noe ingen av oss definerer oss som. To av de som gjennomførte intervjuene er også noe eldre enn alderskategorien til deltakerne. Kjønn og alder kan ha hatt en innvirkning i intervjusituasjonen, samt videre ha påvirket analysen av datamaterialet. Derne er vi alle nybegynnere i kvalitativ forskning, noe som naturlig nok vil kunne påvirke kvaliteten på gjennomføringen av studien og tolkningen av data. Det kan ha vært fordelaktig å være flere som har jobbet sammen om studien, fordi vi da kan ha dratt nytte av at vi tar med oss ulike perspektiver inn i analysen.

En studie gjennomført med bakgrunn i det psykologiske fagfeltet vil antagelig tilnærme seg samfunnsstraff og unge domfelte ulikt enn andre fagfelt, slik som for eksempel kriminologi eller juss. Vi tar videre med oss et samfunnspsykologisk perspektiv inn i studien, hvorav mennesker forstås i sammenheng med deres kontekst og tolkes i beste mening (Reimer et al., 2020). Samlet kan dette ha ledet oss til å undersøke andre deler av fenomenet som studeres enn om vi hadde vært forankret i et annet fagfelt eller i en annen retning innen psykologien. Videre vil dette antagelig også ha påvirket hvordan vi har analysert datamaterialet. Fagtilhørighet i psykologien og et samfunnspsykologisk perspektiv kan ha gitt en utvidet forståelse av opplevelser av samfunnsstraff, samtidig vil antagelig andre viktige perspektiver angående samfunnsstraff ikke komme frem.

Resultater

Ved å benytte en refleksiv tematisk analyse forankret i et kritisk realistisk / kontekstualistisk forskningsparadigme har vi konstruert fire tema i tilknytning til forskningsspørsmålet: (1) *Samfunnsstraff som en «reality check»*, (2) *Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon*, (3) *“Jeg er ikke bare et tall for dem,”* og (4) *Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet*. Det første temaet tar for seg deltakernes opplevelse av å bli idømt samfunnsstraff. Det andre temaet handler om deltakernes opplevelser av tiltakene de deltar / deltok på i samfunnsstraffen. Det tredje temaet tar for seg relasjonen til og oppfølging fra saksbehandler, mens det siste temaet omhandler opplevelser av møter med Friomsorgen generelt, rettsvesen og politi. Tema og deltema er skjematisk fremstilt i tabell 1.

Tabell 1

Skjematisk fremstilling av tema og deltema

Tema	Deltema
Samfunnsstraff som en «reality check»	<ul style="list-style-type: none"> ● Samfunnsstraff kan ha negative konsekvenser for fremtiden. ● “Jeg er jo ikke en kriminell.”
Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon	<ul style="list-style-type: none"> ● Menneskerettet samfunnsnyttige tjeneste gir en opplevelse av å bety noe for andre. ● Individtilpassede tiltak gir positive endringer i tanker og atferd. ● Kunnskap fra tiltak benyttes aktivt i hverdagen.
“Jeg er ikke bare et tall for dem”	<ul style="list-style-type: none"> ● Saksbehandler vil meg det beste. ● Saksbehandler ser og hører den enkelte. ● Saksbehandler fungerer som støttespiller, rådgiver og lærer ut fra behov. ● Saksbehandler er imøtekommende og til å stole på. ● Saksbehandler legger opp til stor grad av medvirkning. ● Saksbehandler legger i det lille ekstra.
Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet	<ul style="list-style-type: none"> ● Behandlet med respekt, rettferdighet og verdighet av Friomsorgen og rettsvesen. ● Tillit til og respekt for systemet. ● Respekt bør være gjensidig.

Samfunnsstraff som en «reality check»

De fleste av deltakerne beskrev det å bli dømt til samfunnsstraff, samt gjennomføringen av samfunnsstraff, som en slags «reality check», der de innser at handlinger har konsekvenser. Dette vises blant annet i deltaker D3 sin beskrivelse av sjokket som en lærepenge og en bevisstgjøring av hva han hadde gjort.

D3: Og vi får ikke den tiden tilbake igjen [...].Shitt, de timene, hva holder jeg på med? Hvorfor gjorde jeg det? Hva [...] skjedde liksom? Så det ga meg også på en måte en læring, ok, til å aldri gjøre noe sånt igjen. Men det er fordi at... jeg har veldig store planer, mål og ting jeg vil oppnå. Og hvis, for eksempel, det dukker opp såne ting i fremtiden, det vil jo bli veldig mye problemer. [...] Så det er sånn, du får en så skikkelig reality check som, [...]hva i all verden er det jeg holder på med?

Det ble tydeliggjort gjennom deltakernes beskrivelser av det å bli idømt samfunnsstraff, at de hadde kjent på hvordan straffen *kan ha negative konsekvenser for fremtiden*. De nevnte blant annet at dommen ble på rullebladet i 5 år, å ikke kunne reise til visse land og problemer med jobbsøking. Deltakerne uttrykte blant annet frustrasjon og oppgitthet over seg selv for å ha havnet i denne situasjonen. Flere av deltakerne beskrev at det var vanskelig å få en dom, og noe de ikke ønsket å gå gjennom igjen.

Deltakerne beskriver bakgrunnen for den kriminelle handlingen som impulsiv og ikke representativ av dem som personer. De identifiserer seg ikke med stemplet som kriminell, i D6 sine ord: «*jeg er jo ikke en kriminell*», og følte seg urettferdig behandlet av utenforstående som ikke kjenner dem som annet enn den kategorien. I tillegg, var det flere deltakere som unnlot å fortelle deres nærmeste om dommen de hadde fått, fordi de vegret seg for reaksjonene deres. D2 forteller: “Ingen vet noe om dette her. Ingen i familien vet noe om det. Det er kun jeg som har gått gjennom det [...] Mamma må ikke få vite at jeg er en helvetes sønn. Da begynner hun å stresse unødvendig.” Denne avstanden mellom egen persepsjon av seg selv og ytre persepsjon fra utenforstående, kan ha ført til en bevisstgjøring av hva kriminalitet kan lede til og en realisasjon at dette ikke er slik de ønsker å ha det i fremtiden. Kriminalitet er ikke en del av deres identitet.

Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon

Deltakerne beskrev tiltak i samfunnsstraffen som var sentrert rundt kontakt med andre mennesker, eller hvor kontakt med mennesker var et nødvendig utfall, som spesielt meningsfulle. Dette var videre ofte tiltak som omhandlet en opplevelse av å gi mer direkte tilbake til fellesskapet. Ut fra deltakernes beskrivelser tolker vi det slik at *menneskerettet*

samfunnsnyttige tjeneste ga en opplevelse av å bety noe for andre, som sitatet fra deltager D2 viser til, i kontrast til deltager D3 som hadde valgt å gjennomføre fysisk arbeid.

D2: Jeg føler jeg har en litt viktigere rolle nå som jeg faktisk hjelper til med [arbeid med mennesker] [...] Jeg betyr litt mer for samfunnet. Før så følte jeg ikke at det var så viktig hva jeg gjorde, ikke sant. Men nå føler jeg at det jeg gjør faktisk har betydning og for samfunnet og for andre folk.

D3: Hvorfor har jeg havnet her? [...] Og spesielt en person med mine egenskaper og kunnskap og en karakter som meg. [...] Så jeg tenker liksom, jeg sitter her og [utfører enkelt fysisk arbeid uten kontakt med andre] og får ingenting ut av det.

Individtilpassede tiltak, da spesielt kurs, skapte videre hos noen deltakere *positive endringer i tanker og atferd*. Tiltak som den unge domfelte hadde vært med på å velge selv ga videre høyere selvinnsikt og forståelse av egen væremåte. Flere deltakere snakket om hvordan *kunnskapen* de fikk gjennom tiltak, både gjennom kurs og andre aktiviteter, som samtaler eller sport, *ble aktivt brukt i hverdagen*. Eksempler på dette er kurs og samtaler rettet mot mellommenneskelige dynamikker, hvor deltakeren har fått kunnskap om egen væremåte som de anvender i flere arenaer av livet.

D2: Vi har jo hatt en sånn ting, da [Kurs/Samtaler], hvor [saksbehandler] forteller hvordan man skal kontrollere seg selv [...]. Jeg tar det jo i bruk [...] med en gang jeg går ut der, liksom. De tinga jeg har fått høre fra [saksbehandler]. Og det er ganske greit [...]. Det ene var å sette andres behov foran dine, eller sånn, at du ikke skal sette, at du glemmer dine behov og bare setter andre foran, å ha en sånn balansert greie da [...]. At du har rett til å si nei, at du har rett til å tenke litt på deg selv [...] Det føler jeg hjalp skikkelig.

“Jeg er ikke bare et tall for dem.”

Deltakerne beskriver saksbehandlere som noen som *vil dem deres beste, som ser og hører den enkelte og fungerer som støttespiller, rådgiver eller lærer ut ifra hva nettopp de har behov for*. Eksempelvis forteller deltakere at de ble tilbudt ulike kurs ettersom hva saksbehandler tenkte at de kunne ha nytte av. Videre at ulike steder å gjøre samfunnsnyttige tjenester ble diskutert ut ifra hva deltakerne hadde formidlet om personlige ønsker, behov og

interesser. Være seg det å bli ferdig med samfunnsnyttig tjeneste raskt, eller ønske om at det skulle ha med interesser å gjøre. Deltakerne beskriver at *saksbehandlerne legger opp til stor grad av medvirkning* fra de domfelte, det var deltagerne selv som valgte hva de ville delta på. Saksbehandlere blir beskrevet som *imøtekommende og en de kan stole på*. Alt dette gjør at de fleste deltakerne opplevde samfunnsstraffen som grei å gjennomføre og noe de fikk noe positivt ut av.

D1: Det har vært ekstremt koselig hele veien. Jeg har følt meg veldig ivaretatt. Jeg har følt at det er veldig, veldig lav terskel for å ta kontakt, hvis det er noe, eller noe jeg lurert på, eller noe jeg vil snakke om, eller det ene eller det andre[...]. [Saksbehandler] har vært veldig, veldig hjelpsom for å gjøre dette til en opplevelse som er veldig gjennomførbar.

D5: [Saksbehandleren min] var veldig opptatt av at jeg skulle finne noe jeg faktisk liker. Det er lettere å gjennomføre samfunnsstraffen når det er noe du vil gjøre. Jeg fikk mange alternativer. Vi brukte mange uker på å finne riktig tiltak [...]. [Saksbehandler] gjorde sitt for at jeg skulle få den beste straffen som mulig. Jeg føler jeg har noen som forstår meg, som hjelper meg.

Deltakerne beskriver at *saksbehandlere legger i det lille ekstra* i oppfølgingen og kommunikasjonen med dem. D4 uttrykket dette slik; "[Saksbehandler] legger bra og mye inn i jobben sin." Flere deltakere beskrev at saksbehandler hadde hjulpet dem med ulike ting de ikke hadde forventet og at de sendte oppmuntrende meldinger underveis i løpet. En deltaker fortalte videre at saksbehandler hadde sikret avtale om samfunnsnyttig tjeneste med en aktør Friomsorgen ikke allerede hadde avtale med, fordi deltager gjerne ville gjøre samfunnsnyttig tjeneste der. Samlet sett gjør alt dette at deltakerne ikke opplever seg som kun en i rekken av mange domfelte, eller med D4 sine ord: "Jeg er ikke bare et tall for dem".

Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet

Dette temaet fanger hvordan det å føle seg respektert og behandlet rettferdig kan være en viktig faktor for å ha tillit til samfunnet som sådan og til ulike offentlige instanser. Å ikke bli møtt på en god måte kan antagelig være et hinder for ønsket resultat av samfunnsstraffen. Deltakere beskriver at de føler seg *behandlet med respekt, rettferdighet og verdighet av Friomsorgen og av rettsvesenet*. Dette ser, ut fra deltakernes beskrivelser, videre til å inngi til *tillit* til nevnte instanser og *til systemet*.

D1: [Jeg ble møtt med] rettferdighet, absolutt. Og jeg ble behandlet som et menneske, et likeverdig menneske [...] Jeg vil absolutt si jeg har blitt møtt veldig, veldig bra av alle her [Friomsorgen] og i de offentlige kontorene generelt. [...] Og jeg har fortsatt en veldig stor respekt for offentlige kontorer. Og nå har jeg enda større respekt og forståelse for systemet.

Blant deltakerne er det variasjon i synet på politiet, og det er tydelig at respekt sto i stor sammenheng med tillit. De fleste fortalte at de følte seg rettferdig behandlet av politiet og uttalte at de hadde respekt for jobben de gjorde. Dette ble imidlertid nyansert av en av deltakerne.

D4: Men jeg vil heller at de [politiet] skal på en måte komme til oss med respekt, sånn at vi respekterer dem. Fordi det hjelper ikke at de [politiet] ikke respekterer oss, for da vil vi aldri respektere dem ikke sant [...] Og selvfølgelig, det er jo ikke alle som er sånn, men jeg synes jo at de bruker mye makt til ting de ikke trenger å bruke makt til. Og de på en måte kan heller komme å ha en hyggelig samtale med ungdommer som faktisk prøver enn å vise at de har makten på en måte. Fordi hvis jeg ville, så kunne jeg lekt rundt dem på en måte.

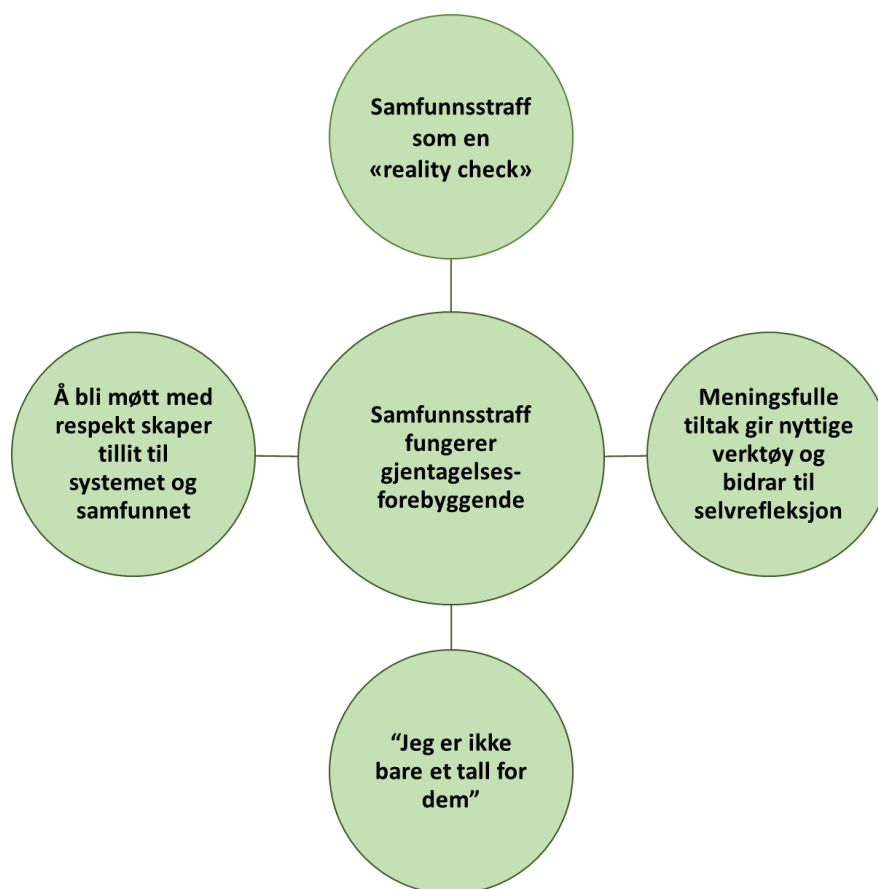
Sitatet illustrerer hvordan deltakerne reflekterer rundt opplevd respekt i møter med politiet. Sitatet fremhever, som flere av deltakerne påpekte, viktigheten av å bli møtt med respekt, og at *respekt* er noe som *bør være gjensidig*.

Et annet konkret eksempel som illustrerer viktigheten av gjensidig respekt for å skape tillit kom frem i et av intervjuene der deltageren hadde to veldig ulike opplevelser med to ulike politibetjenter. Møte med den ene politibetjenten resulterte i at deltageren mistet førerkortet, mens møte med den andre ikke resulterte i noen konkrete konsekvenser. Deltageren har likevel mye bedre opplevelse og mer tillit til politibetjenten som tok førerkortet hans, fordi han følte at han ble respektert og rettferdig behandlet.

Figur 1 viser grafisk fremstilling av temaene.

Figur 1

Grafisk fremstilling av temaene

Diskusjon

Diskusjonen tar for seg de overordnede temaene som vi konstruerte ut av datamaterialet. Vi diskuterer temaene ut ifra et samfunnspsykologisk perspektiv. Funnene drøftes opp mot identitet, makt, sosial kapital og verdsettelse.

Samfunnsstraff, identitet og meningsskapning

Et av hovedfunnene i den tematiske analysen omhandler samfunnsstraff som konsekvens der straffereaksjoner kan virke skjerpene på destruktiv atferd, da deltakerne blir møtt med konsekvenser for sine handlinger. Temaet *Samfunnsstraff som en reality check* ser ut til å illustrere hvordan samfunnsstraffen kan virke gjentakelsesforebyggende på flere måter. Ifølge deltakerne var det å få dommen i seg selv vanskelig. Dette opplevdes skjerpene og noe de uttrykte at ville frastøte dem fra å bryte loven igjen. Det virket også som at opplevelsen av et sosialt stigma hadde en effekt på deltakernes persepsjon av hvem de er,

samt at det dannet en spesiell oppmerksomhet på hvordan de ønsker å bli sett av samfunnet. Deltakerne uttrykte videre også andre bekymringer, slik som at dommen blir på rullebladet deres i 5 år og at de ikke kan reise til visse land. Dette kan stå i veien for målene de ønsker å oppnå. Opplevelsen kan forstås som å ha en kontinuerlig påvirkning som følger de domfelte videre i livet og dermed kan begrense deres fremtidsutsikter.

Flere av deltakerne hadde valgt å ikke fortelle sine nærmeste om samfunnsstraffen, og vi tolker det slik at de følte på skam og stigma. Dette funnet kan da tyde på at straffen er en trussel mot deltakernes positive identitet, hvorav lovbruddet og tilhørende straffereaksjoner skaper et brudd mellom deltakerens selvpersepsjon og samfunnets forventninger til deltakeren. Deltakerne ville ikke assosieres med kriminelle. Stempelet “kriminell” kan være en stigmatiserende merkelapp. Dette kan føre til at “kriminell” blir et undertrykkende trekk ved identiteten, hvorav tidligere positive identitetsmarkører blir utvisket (Robinson & Raynor, 2006). En positiv forståelse av egen identitet, samt positive sosiale ressurser, er det nødvendige utgangspunkt for å oppleve at en betyr noe (Bruer, 2014).

Rehabiliterende straffegjennomføring i samfunnet avhenger av tiltak utformet med spesielt fokus på å styrke domfeltes sosiale ressurser og bidra til sosial integrering (Bruer, 2014; Robinson & Raynor, 2006), her under kan samfunnsnyttig tjeneste spille en rolle. Informasjonen fra deltakerne belyser muligheten for at samfunnsstraff kan være ytterligere meningsfull enn simpelthen som en straff ment for å straffe. Funnene beskrevet i temaet *Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon* viser verdien av å betyr noe. I samtale med deltakerne om hvilke tiltak de deltok i, fant vi en viss sammenheng mellom typen tiltak og hvor meningsfullt disse tiltakene opplevdes for deltakerne. Opplevelsen av å betyr noe for andre forekom i større grad blant deltakere som deltok i tiltak som opplevdes meningsfulle gjennom møter med andre mennesker. D2 nevnte blant annet, som sitert i resultatdelen, at han følte en større betydning for samfunnet etter at de hadde vært en del av et samfunnsnyttig tiltak med andre mennesker. Han følte at han hadde en viktigere rolle nå enn før. Dette sto i kontrast til deltakere som valgte å gjennomføre fysisk arbeid ‘bare for å få samfunnsstraffen overstått’, og som følte de ikke fikk utbytte av den samfunnsnyttige tjenesten.

Fromsorgen gir domfelte muligheten til å velge tiltak selv, basert på deres egne interesser og ønsker. Medbestemmelsesrett ble møtt med mye entusiasme av deltakerne, som satte pris på friheten til å velge i en ellers frihetsbegrensende opplevelse. Dette betyr likevel også at de nødvendigvis ikke alltid tok de beste beslutningene med tanke på utbytte av samfunnsstraffen. Kapasiteten en domfelt har til å ta valg, som i dette tilfellet er valget om

hvilke tiltak å delta i, avhenger av domfeltes kapasitet for rasjonell tenking, hvor åpent valget er, og bevisstgjorte tanker og refleksjoner (Lau & Hiemisch, 2017). Det kan være utfordrende for hvem som helst, også unge mennesker, å evaluere hvilke personlige egenskaper som har potensial for videreutvikling, og hvilke områder man allerede er godt utviklet på. Gitt at dette kan variere i stor grad blant individer, foreslår vi at valg rundt hvilke tiltak å delta i til større grad påvirkes av saksbehandlere i de tilfeller hvor kapasiteten til å ta fremtidsrettede valg er lavere.

Deltakerne oppga at de har stort utbytte av at tiltakene er individuelt tilpasset. Det førte til høyere selvinnsikt og ytterligere forståelse av egen væremåte, samt at kunnskapen de tilegnet seg ble aktivt brukt i hverdagen. Økt handlingskapasitet er en kilde til å bety noe, både for en selv og andre (Prilleltensky & Prilleltensky, 2021), og funnene våre indikerer at flere av deltakerne opplevde dette. Det kan være meningsfullt for saksbehandlere å gi råd til de domfelte og foreslå å bruke noen av timene med samfunnsstraff på tiltak som involverer kontakt med mennesker, nettopp for å muliggjøre arenaer der deltakere kan føle seg til nytte og føle seg verdsatt. Rehabilitering bør ses på som en relasjonell prosess, hvor suksessen til et tiltak avhenger av meningsfulle relasjonelle kontekster (Robinson & Raynor, 2006). Men det er også andre aspekter involvert i denne prosessen som kan ha en effekt på suksessen av tiltakene, slik som verdsettelse, en følelse av å bli sett og respektert. Uten dette, vil resten falle sammen. Når behovet for å tilføre verdi til sine omgivelser ikke blir møtt, kan ungdommens atferd og opplevelse bære preg av hjelpeløshet eller hensynsløshet (Prilleltensky, 2020).

Respekt, tillit og makt

Å bli møtt med respekt og å bli behandlet som et likeverdig menneske av både politiet, rettssystemet og samfunnet dukket kontinuerlig opp som en viktig faktor for deltakerne. Dette så også ut til å være forbundet med tilliten deres til systemet og samfunnet, som kan være en viktig faktor i hvor stor tilhørighet de føler til fellesskapet. Flertallet av deltakerne hadde høy tillit og respekt til systemet. Andre nevnte også at de følte at politiet ikke møtte dem med respekt, og at det gjorde at de derfor ikke respekterte politiet tilbake. De uttrykte også ønsket om at politiet heller "kom og hadde en hyggelig samtale med dem" istedenfor å 'vise at de har makten'. Dette støtter videre opp mot hvordan det å bli sett av andre som å ha mindre betydning kan ha stor påvirkning på vurderingen av egen verdi (Prilleltensky & Prilleltensky, 2021). Å ikke se på domfelte som hele og fullverdige personer, fra politiet og andre aktører, vil være en trussel for domfeltes verdighet. Å bli behandlet verdig er en måte for politiet å kommunisere at domfelte betyr noe, og er mer enn sitt lovbrudd. Dette kan igjen støtte domfeltes positive identitet, som er et nødvendig utgangspunkt for rehabilitering (Bruer,

2014; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021; Robinson & Raynor, 2006). Funnene viste at deltakerne i større grad foretrakk og hadde bedre forhold til Friomsorgen enn politiet, selv om de hadde positive opplevelser både med politiet og rettssystemet og flere ikke hadde møtt saksbehandleren mer enn noen få ganger. Når behovet for å bli verdsatt ikke er tilstrekkelig møtt, da gjennom respekt fra samfunnet og dets representanter, vil ungdommen utvikle en følelse av berettigelse eller hjelpeløshet (Prilleltensky, 2020). Det er derfor også tydelig at saksbehandleren kan ha en viktig rolle i opplevelsen av samfunnsstraff når det kommer til å føle seg verdsatt og respektert.

Ingen av deltakerne skildrer dårlige opplevelser med saksbehandlere i Friomsorgen. De beskriver snarere at de føler seg ivaretatt og at saksbehandleren ofte gikk utover det deltakerne forventet av dem. Deltakerne opplever saksbehandlerne som sympatiske. Deltakerne beskriver at saksbehandlerne forsøker å lære dem ferdigheter og gi dem verktøy som de kanskje manglet. På den måten gjorde de alt de kunne for at samfunnsstraffen skulle være så gjennomførbar som mulig. Det virker som ansatte ved Friomsorgen deler det samfunnspsykologiske synet og verdigrunnet, som Reimer et al. (2020) beskriver, der mennesker blir sett på som at de tilpasser seg på den beste måten de kan under undertrykkende eller belastende betingelser. Dette er med på å sikre at "kriminell" ikke blir en utviskende identitetsmarkør for deltakeren. Evnen til å separere lovbruddet og deltakeren er en viktig verdi saksbehandlere kommuniserer til deltakeren, som igjen muliggjør deltakerens evne til å holde ved egen positiv identitet (Bruer, 2014; Prilleltensky & Prilleltensky, 2021; Robinson & Raynor, 2006). På denne måten kan saksbehandlerne fungere som en slags representant for samfunnet og får deltakerne til å føle seg verdsatt.

Det kan se ut til at samfunnsstraff som tiltak kan fungere gjentakelsesforebyggende på forskjellige vis. Både gjennom (1) samfunnsstraff som en straff, altså som en negativ konsekvens som sjokkerer deltakerne og fører til en bevisstgjøring av hvem de er og hva de ønsker å oppnå i livet sitt. Og (2) samfunnsstraff som et meningsfullt tiltak, som kan bidra til å skape ny mening i deltakernes persepsjon av seg selv og sin rolle i samfunnet, i tillegg til (3) sine egne fremtidsutsikter og hva man er i stand til å oppnå.

Begrensninger ved studien, relevans for videre forskning og praksis

En begrensning ved denne studien, grunnet et mer utilgjengelig utvalg, er få deltakere. Et større utvalg ville muligens ha ført til belysningen av andre tema, eller en berikelse av de eksisterende. Noen av deltakerne hadde ikke påbegynt samfunnsstraffen, som førte til at flere tema var drøftet opp mot rettssystemet og eget lovbrudd i større grad. Det betydde også at de ikke hadde like mye å si om forhold til saksbehandler og opplevelsene av samfunnsnyttige

tiltak. En annen begrensning er at studien vår kan ha vært mer tiltrekkende å delta på for visse domfelte, for eksempel personer som er mer ekstroverte. Det kan være at vi dermed mangler innsikt fra grupper av domfelte. Videre var deltakere rekruttert via Friomsorgen selv, som kan ha påvirket hvem som valgte å stille til intervju. Det kan være at deltakerne som meldte seg er de som har flere positive erfaringer med friomsorgen, eller at negative betraktninger ble holdt igjen. I tillegg var alle deltakerne menn, og det er mulig at kvinner ville hatt andre synspunkter enn dette utvalget.

Da vi fant en viss variasjon i svarene basert på hvor langt deltakerne hadde kommet i straffegjennomføringen sin, kan det være hensiktsmessig for fremtidig forskning å sammenligne opplevelsene til deltakere på forskjellige tidspunkt i straffegjennomføringen. For fremtidige studier kan det også være relevant å følge opp unge domfelte en stund etter gjennomført straff for å undersøke opplevelser av samfunnsstraff over lengre tid. Gitt at straffen opplevdes stigmatiserende for flere, vil vi foreslå at fremtidige kvalitative forskningsprosjekt spør mer inngående om familieforhold og andre nære kretser, da dette ikke var et fokus i våre intervjuer. Vi vil også anbefale andre forskningsprosjekt å fokusere spesielt på den samfunnsnyttige tjenesten, da vi ser at den later til å ha særlig relevans for opplevelser av "mattering".

For videre praksis innen tiltak rettet mot unge domfelte, vil vi anbefale et sterkere fokus på det vi har kalt menneskerettede tiltak. Med dette menes det tiltak hvor deltakeren har mulighet til å utføre tjenester for mennesker som skulle trenge det, eller tiltak hvor deltakeren kan oppleve en meningsfull kontakt med andre. Basert på prosesser i forbindelse med "mattering" kan slike tiltak være med på å skape flere goder i deltakerens liv, samt virke gjentakelsesforebyggende.

Konklusjon

Målet med dette forskningsprosjektet var å undersøke unge domfeltes opplevelse av samfunnsstraff. Dette er et felt det trengs mer forskningsbasert kunnskap om, og dette er viktig for å sikre at man har best mulig forutsetninger for å oppnå ønsket resultat av samfunnsstraffen. Dette prosjektet var et samarbeid mellom Psykologisk institutt ved Universitetet i Oslo og Ungdom mot vold, som ble utført etter ønske fra Friomsorgen. Det ble gjort en kvalitativ studie som besto av semistrukturerte intervjuer av seks unge domfelte (18-25 år) som var i ulike stadier av sin samfunnsstraff. Ved å benytte refleksiv tematisk analyse konstruerte vi fire hovedtemaer: *Samfunnsstraff som en «reality check»*, *Meningsfulle tiltak gir nyttige verktøy og bidrar til selvrefleksjon*, *«Jeg er ikke bare et tall for dem»* og *Å bli møtt med respekt skaper tillit til systemet og samfunnet*.

Basert på innholdet i disse temaene kan vi konkludere med at de domfelte rapporterer å ha en svært god opplevelse med Friomsorgen og opplegget rundt deres samfunnsstraff. Alle seks deltakerne i studien rapporterte at de er svært fornøyde med saksbehandleren sin og de har stor tillit til at de gjør en god jobb. Det blir spesielt trukket frem som positivt at saksbehandler ser enkeltmennesket og at opplegget i samfunnsstraffen blir tilpasset til hver enkeltes ønske. Vi setter imidlertid spørsmålsteget ved om det er utelukkende positivt at opplegget i så stor grad blir tilpasset etter ønske. Intervjuene våre tyder blant annet på at arbeid med mennesker kan ha spesielt positive effekter, og lurer dermed på om dette burde prioriteres mer, selv om domfelte ikke har eget ønske om det. Et annet funn i forskningen vår er at selve det å bli dømt og komme inn i systemet til Friomsorgen kan virke rehabiliterende i seg selv. Flere av deltakerne beskriver dette som en “reality check”. Når det gjelder tillit og holdninger til systemer og samfunnet kan vi konkludere med at respekt er en nøkkelfaktor. Det later til å kunne være en så enkel konklusjon som at hvis mennesker opplever å bli møtt med respekt og rettferdighet, skaper dette i gjengjeld respekt og tillit til systemet og samfunnet. At de domfelte opplever seg respektert er derfor sannsynligvis en av grunnene til at deltakerne snakker svært godt om Friomsorgen.

“Mattering” er et gjennomgående begrep i vår rapport. “Mattering” er et grunnleggende psykologisk behov og handler om det å oppleve at en har noe å bidra med og at en føler at en betyr noe for, og blir verdsatt av, omgivelsene.. Vi ser at opplegget i samfunnsstraffen kan ha bidratt til at de unge domfelte føler dette i større grad, spesielt gjennom arbeid med mennesker. Det er tydelig at økt grad av “mattering”, i kombinasjon med blant annet en “reality check,” og den totale opplevelsen av samfunnsstraffen, later til å fungere rehabiliterende. Dette kan igjen bidra til å redusere sjansen for gjentakelse av lovbrudd. Det er derfor viktig å utforske videre hvordan samfunnsstraff bør utformes slik at unge domfelte føler seg sett og verdsatt, samt opplever at tiltakene i samfunnsstraffen har positiv betydning videre i livene deres.

Referanser

- Aase, H., Lønnum, K., Sørli, M-A., Hagen, K. A., Gustavson, K., & Utgarden, I-H. (2020). *Barn, unge og kriminalitet. Hvordan forhindre at barn og unge kommer inn i eller fortsetter med en kriminell løpebane? Oppsummering og vurdering av virksomme tiltak, behandling og organisering. Rapport 2020*. Folkehelseinstituttet.
<https://www.fhi.no/publ/2020/barn-unge-og-kriminalitet/>
- Andersen, S. N., & Skarðhamar, T. (2013, June 11). *Å måle gjentatt kriminalitet – hvem, hva og når?* Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/aa-maale-gjentatt-kriminalitet-hvem-hva-og-naar>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597.
<https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328–352.
<https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Brinkmann, S., & Kvale, S. (2005). Confronting the Ethics of Qualitative Research. *Journal of Constructivist Psychology*, 18(2), 157–181.
<https://doi.org/10.1080/10720530590914789>
- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), 513–531. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.32.7>
- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology* 22(6), 723–742.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.22.6.723>
- Bruer, E. S. (2014). *Samfunnsstraffen i Norge. 2. rapport fra prosjektet “Hva nytter i Norge”*. (2. utg.). Oslo friomsorgskontor / Kriminalomsorgsdirektoratet.
<https://kriminalomsorgen.custompublish.com/getfile.php/3194554.823.xpyauttwxb/Samfunnsstraffen+i+Norge+-+Bruer.pdf>
- Bruer, E. S. (2016). Domfeltes opplevelse av samfunnsstraffen. I H. E. Nafstad, R. M. Blakar & E. S. Bruer (Red.). *Morgendagen har nye muligheter: Samfunnsstraff og andre intervensjoner for ungdom og unge voksne*. (s. 177-192). John Grieg forlag.

- Clarke, V., Braun, V., & Hayfield, N. (2015). Thematic Analysis. I J. A. Smith (Red), *Qualitative Psychology - A Practical Guide to Research Methods* (3. utg.). (s. 222–248). SAGE Publications Ltd.
- Konfliktrådet (u.å.). *Hva er ungdomsstraff og ungdomsoppfølging?* Hentet 13. juni 2023 fra <https://konfliktraadet.no/straffereaksjoner/ungdomsstraff-og-ungdomsoppfolging/>
- Kriminalomsorgen. (u.å. a). *Brosjyre om samfunnsstraff rettet mot unge lovbrøyttere.* Hentet 14. april 2023 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/samfunnsstraff.518692.no.html>
- Kriminalomsorgen (u.å. b). *Om kriminalomsorgen.* Hentet 6. mai 2023 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/om-kriminalomsorga.582646.no.html>
- Kriminalomsorgen. (u.å. c). *Oslo friomsorgskontor.* Hentet 6. mai 2023 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/oslo-friomsorgskontor.5055542-237841.html>
- Kriminalomsorgen. (u.å. d). *Samfunnsstraff.* Hentet 14. april 2023 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/samfunnsstraff.518692.no.html>
- Kriminalomsorgen. (2021, 8. juni) *Fagstrategi om Unge domfelte og innsatte 18-24 år. 2021-2026.* Hentet fra <https://www.kriminalomsorgen.no/fagstrategi-om-unge-innsatte-og-domfelte-ferdigstilt.6392871-516313.html>
- Kristoffersen, R., & Iversen, J. S. (2018). Samfunnsstraff – på tide med en revisjon. *Tidsskrift for Strafferett*, 18(3), 151–180. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2018-03-02>
- Lau, S., & Hiemisch, A. (2017). Functional Freedom: A Psychological Model of Freedom in Decision-Making. *Behavioral sciences (Basel, Switzerland)*, 7(3), 41. <https://doi.org/10.3390/bs7030041>
- Prilleltensky, I. (2020). Mattering at the Intersection of Psychology, Philosophy, and Politics. *American Journal of Community Psychology*, 65(1-2), 16–34. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12368>
- Prilleltensky, I., & Prilleltensky, O. (2021). *How people matter: Why it affects health, happiness, love, work, and society.* Cambridge University Press. <https://doi-org.ezproxy.uio.no/10.1017/9781108979405>
- Riemer, M., Prilleltensky, I., Reich, S. M., Evans, S. D., & Nelson, G. (2020). *Community psychology: In pursuit of liberation and wellbeing* (3. utg.). Red Globe press.
- Robinson, G., & Raynor, P. (2006). The future of rehabilitation. *Probation Journal*, 53(4), 334–346. <https://doi.org/10.1177/0264550506069359>
- Smith, J. A., & Osborn, M. (2015). Interpretative Phenomenological Analysis. In J. A. Smith (Red), *Qualitative Psychology - A Practical Guide to Research Methods* (3. utg.). (s. 222–248). SAGE Publications Ltd.

Statistisk sentralbyrå. (2020, 29. oktober). *Færre voksne, men flere barn, tatt for lovbrudd.*

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/faerre-voksne-men-flere-barn-tatt-for-lovbrudd>

Statistisk sentralbyrå (2022, 29. september). *Straffereaksjoner*. [Statistikk].

<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/kriminalitet-og-rettsvesen/statistikk/straffereaksjoner>

Storvik, B. L. (2023, 3. mai). Friomsorgen. I *Store norske leksikon*.

<http://snl.no/Friomsorgen>

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>

Universitetet i Oslo. (2023a, 3. februar). *Nettskjema-diktafon*.

<https://www.uio.no/english/services/it/adm-services/nettskjema/help/nettskjema-dictaphone.html>

Universitetet i Oslo. (2023b, 14. mars). *Whisper*.

<https://www.uio.no/tjenester/it/forskning/sensitiv/hjelp/hpc/software/whisper.html>

Willig, C. (2013). *Introducing qualitative research in psychology* (3. utg.). Maidenhead:

McGraw Hill Open University Press.

CREdiT

LB, TF, JJH, CFN, MTS: Konseptualisering, Metodologi, Analyse, Datahåndtering, Skrivning, Gjennomgang og Redigering, Visualisering; CAPH: Veiledning, Prosjektadministrasjon, Gjennomgang og Redigering.

Vedlegg 1:

Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet***”Unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff”?***

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke unge domfeltes (15-25 år) opplevelse av samfunnsstraff og deres meningsskaping rundt spørsmål om inkludering og tillit til myndigheter. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Forskningsprosjektet vil gi verdifull kunnskap om unge domfeltes opplevelse av samfunnsstraff og deres meningsskaping rundt spørsmål om inkludering og tillit til myndigheter, og samfunnet forøvrig. Undersøkelsen vil fokusere på hvordan domfelte opplever samfunnsstraff, og deres opplevelse av relasjonen med sine kontaktpersoner innen Oslo friomsorgskontor. Prosjektet gjennomføres av masterstudenter i psykologi ved UiO som en del av emnet “felleskap og samfunnspsykologi”.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Oslo er behandlingsansvarlig for prosjektet. Universitetet i Oslo samarbeider med Samfunnsstiftelsen Ungdom mot Vold.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta på bakgrunn av at du gjennomfører eller har gjennomført samfunnsstraff i løpet av våren 2023. Vi ønsker å intervju mellom 5 og 20 unge domfelte i denne perioden, og du har blitt trukket tilfeldig i samarbeid med Oslo Friomsorgskontor som formidler kontakten.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det å delta på et intervju på ca 45-60 minutter med en eller to masterstudenter. Intervjuet inneholder for eksempel spørsmål om dine opplevelser med samfunnsstraff, tanker om tiltak du deltar i og hvordan du ser for deg fremtiden. Vi tar lydopptak og notater fra intervjuet som lagres sikkert i en kryptert tjeneste.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg eller din straffegjennomføring hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Opplysningene lagres kryptert ved tjeneste for datasikkerhet ved UIO (TSD), der kun faglig veileder og studentene ved kurset har tilgang ved to-faktor-autentisering. Navnet og

kontaktopplysningene dine vil erstattes med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data.

Relevante deler av intervjuet vil transkriberes av studentene og brukes for å utarbeide en rapport. Du vil ikke kunne gjenkjennes ved eventuelle publikasjoner eller rapporter om dette prosjektet.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes i juni 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres ved å slette personidentifiserende datamateriale.

Anonymiserte opplysninger ikke vil slettes, og skal kunne gjenbrukes til videre forskning.

Datamaterialet vil lagres anonymisert til mai 2025 for potensiell bruk i masteroppgaver eller forskningspublikasjoner skrevet av studentene på kurset.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Oslo har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Oslo ved Christian Palacios Haugestad på e-post c.a.p.haugestad@psykologi.uio.no eller telefon på 98154939
- Vårt personvernombud ved Universitetet i Oslo: personvernombud@uio.no
- Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: Personverntjenester på e-post (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 73 98 40 40.

Med vennlig hilsen

Christian Palacios Haugestad
Stipendiat ved Psykologisk Institutt
(Forsker/veileder)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet "*Unge domfeltes opplevelser av samfunnsstraff*"?, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju som tas opp på båndopptaker

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2:*Intervjuguide***Forskningsspørsmål:**

Hvordan opplever unge domfelte samfunnsstraff?

- Hvordan opplever unge domfelte tilhørighet, inkludering og tillit til myndigheter og samfunnet?
- Hvordan opplever de unge deres medvirkning, oppfølging og relasjon til deres kontaktperson /saksbehandler hos friomsorgen under deres straffegjennomføring?
- Hvordan opplever unge domfelte samfunnsstraff i forbindelse med mestring, det “å bety noe”, og egne framtidsutsikter?

Før oppstart:

- Teste mikrofoner.

Forklare om informert samtykke (informasjonsbrev) Dette er en kort tekst om hva som skal foregå i løpet av dette intervjuet, og hva som skjer med datamaterialet videre.

- I Intervjuet skal intervjuer(e) stille åpne spørsmål og guide deltakerne gjennom noen forhåndsdefinerte temaer.
- Datamaterialet blir tatt opp og transkribert i anonymisert form slik at personlig informasjon ikke er gjenkjennelig for andre.
- Datamaterialet oppbevares sikkert.
- Resultatene (anonymisert) kan brukes til å skrive forskningsartikler, rapporter, samt i forskningsformidling og undervisning.
- Deltakeren har rett til å trekke seg når som helst uten konsekvenser.

Deltakerne får anledning til å stille spørsmål. Eventuelle uklarheter oppklares.

Etter at deltaker har signert samtykkeskjema og intervjuer har spurt om det er greit å starte opptaket, går vi over på intervjuet, der vi begynner med en kort introduksjon (intervjuere først)

Intervjuspørsmålene har to nivåer, der første er et overordnet åpent spørsmål, og andre nivå inneholder mer spesifikke temaer for utdypning.

Introduksjon:

- Kan du fortelle litt om deg selv?
  - Er du i jobb?
  - Går du på skole?
  - Hva driver du på med i fritiden?

- Hva liker du å gjøre?
- Hva er det som er viktig for deg i livet ditt nå?
  - (Kan du fortelle oss litt om din situasjon nå?)

Tiltak:

- Hvilke tiltak har du deltatt på i forbindelse med samfunnsstraffen?
- Føler du at du har fått vært med å velge hvilke tiltak du deltar på?
- Er det noen tiltak du synes fungerer godt? På hvilken måte?
  - Noe som har vært nyttig, lærerikt e.l?
- Er det noe du kunne ønske var annerledes? Hvordan da?

Kontaktperson / saksbehandler - relasjon til og oppfølging av:

- Hvor ofte ser du din kontaktperson / saksbehandler her i Friomsorgen?
- Kan du beskrive ditt forhold til dem?
  - Føler du at du kan stole på dem?
  - Har dere et godt forhold?
  - Føler du på en nær kontakt?
- Hvordan vil du beskrive oppfølgingen du får av din kontaktperson?
  - Hva fungerer godt opplever du?
  - Hva har potensiale til å fungere bedre?

Framtidsutsikter og tilhørighet

- Har det som er viktig for deg / situasjonen din endret seg fra tidligere? (ref tilbake til det som man snakket om innledningsvis)
  - (Hvis endringer):
  - Har tiltak i samfunnsstraffen bidratt til denne endringen på noe vis?
    - På hvilken måte?
- Hvordan opplever du din plass /rolle i samfunnet nå?
  - På hvilke måter deltar du i ditt nærmiljø (kan heller bruke "området der du bor" el istedenfor nærmiljøet), i Oslo?
  - Føler du deg hjemme i ditt nærmiljø som en helhet? I Oslo?
  - Hvordan opplever du at andre i ditt nærmiljø forholder seg til deg?
  - Føler du deg verdsatt av ditt nærmiljø?
  - Hvordan opplever du at du blir behandlet?
  - Hvordan vil du beskrive ditt forhold til politiet og offentlige kontorer?
    - Opplever du at du blir behandlet rettferdig og med respekt av politiet og offentlige myndigheter?

- Stoler du på dem? Har du tillit til politiet?
- (Hvis de spør om hvilke institusjoner: spesifisere med barnevern, helse systemet, domstoler, skole og politi)
- Hva er dine håp for framtiden?
  - Er det noe du har lært av disse straffetiltakene som du tror kan hjelpe deg å nå disse målene?
  - Opplever du at du har flere verktøy for å få det til?

Pre-avslutning

- Er det noe viktig du føler vi ikke har vært gjennom?
- Noe annet du ønsker å ta opp?
- I denne delen vil det være mulig å stille oppfølgingsspørsmål og utvide der det trengs.
- Ta opp temaer som har vært uklare så langt (har vi besvart alle forskningsspørsmålene?)

Avslutning

(Mot slutten - åpne for en debriefing rundt intervjuet.)

- Hva tenker du om dette intervjuet?
- Hva kunne bli gjort bedre?
- Er det noen andre temaer som vi kunne diskutert?